

Introduktion till etik (2)

Hélène Hermansson

ETIKMOMENT DD1390/DD1348/DD1325 HT-2013
KTH

Etikmomentet hösten 2013

- Två föreläsningar om etik.
 - Obligatoriskt:
 - Skriva etikessä. Ämnen finns beskrivna på kurshemsidan, de rör frågor om fildelning, ägande av mjukvara och personlig integritet. Kurslitteraturen och information om poängbedömning av era insatser finns också där.
 - Delta i gruppövningen, för info om grupper och tider, se kurshemsidan. (Ta med din etikessä till gruppövningen.)
 - Kurshemsidan:<https://www.kth.se/social/course/DD1390/subgroup/prosam13/page/etik-3/>
-

Dagens program:

- Introduktion till argumentationsanalys
 - Introduktion till etiska teorier:
 - Konsekventialism
 - Deontologi
 - Dygdetik
 - Diskussionsövningar...
-

Sammanfattande från förra gången:

- Vad är etik? Vad ska vi med den till?
 - Begreppen etik och moral.
 - Förhållandet etik och juridik.
 - Skillnaden mellan fakta och värderingar: "no ought from an is" (Humes lag).
 - Behovet av dataetik.
 - Moralfilosofi: Metaetik & normativ etik (tillämpad etik).
 - Den etiska frågan formuleras utifrån ett 'bör'. Hur bör man handla? Vilket liv bör jag leva?
-

Dataetik:

1. Datorer på arbetsplatsen
 2. Datorsäkerhet
 3. Integritet
 4. Immateriell egendom/ägande av digitala objekt
 5. Ansvar
 6. Globalisering
-

Argumentation

- Driva en **TES**.
- Ge **ARGUMENT** för tesen som är...

1) **HÅLLBARA**

2) **RELEVANTA**

Tes

- Påståande som resten av argumentationen syftar till att stödja
 - Faktapåstående:
 - ❑ Nedladdning av filmer har blivit allt vanligare
 - ❑ Dataintrång är olagligt
 - Värdepåstående:
 - ❑ Nedladdning av filmer är moraliskt rätt
 - ❑ Datahackande är bra.
-

Precisering

- Ursprunglig tes: “Datahackande är bra”
 - Precisering: Gör tesen så klar och tydlig som möjligt
 - Några alternativ:
 - ❑ Hackande av internetsidor är en moraliskt försvarbar aktivitet
 - ❑ Dataintrång som inte förstör något bör inte vara olagligt
 - ❑ De flesta hackers gör en god samhällsinsats
-

Argument

- Tes: “Dataintrång som inte förstör något bör inte vara olagligt”
 - Argument: Ytterligare påstående som syftar till att stödja – ge skäl – för tesen
 - Exempel:
 - All info bör vara fri
 - Hackers upplyser om säkerhetsproblem
 - Hacking är ett bra sätt att lära sig hur datorsystem fungerar
 - Dataintrång är ett bra sätt att undvika maktmissbruk
-

Motargument, relevans och hållbarhet

- Tes: "Dataintrång som inte förstör något bör inte vara olagligt"
 - Argument mot tesen:
 - "Dataintrång skadar företaget"
 - Argument mot specifika (pro-)argument: t ex mot "Hackers upplyser om säkerhetsproblem"
 - "Dataintrång är inte att upplysa om säkerhetsproblem" (hållbarhetsinvändning)
 - "Det finns andra och bättre sätt att upplysa om säkerhetsproblem" (relevansinvändning)
-

Övningsfråga: Hotas den personliga integriteten av Facebook?

- Ställ upp en tes
 - Ge ett relevant och hållbart argument för tesen
 - Ge ett hållbart men ej relevant argument för tesen
 - Ge ett motargument för tesen.
-

Etiska teorier

- Du står inför en situation där ett moraliskt beslut måste fattas. Du vrider och vänder på situationen och ställer dig frågan: *Hur bör jag handla?* Vi ska nu titta på tre olika sätt att besvara frågan.
-

1:a svaret: Välj den handling som ger bäst konsekvenser!

- Konsekvensetik: *Konsekvenserna* av en handling bestämmer om handlingen är rätt eller fel. Utför den handling som har bäst konsekvenser!

Den vanligaste konsekvensetiska teorin: Utilitarismen

- Nyttomoral (*utility*)
 - Utvecklades på 1700- & 1800-talen av Jeremy Bentham (1748-1832), J S Mill (1806-1837) och Henry Sidgwick (1838-1900).
 - Idag: Bl. a. Peter Singer och Torbjörn Tännsjö.
-

U' s utmärkande drag är:

- Endast konsekvensernas värde spelar roll för handlingens etiska status.
 - Alla konsekvenser spelar lika stor roll oavsett vem som berörs av den. (opartiskhetsideal)
 - Bäst konsekvenser = största *totala* mängd *nytta*.
 - Man bör handla så att man *maximerar den totala nyttan* (handla så att konsekvenserna för alla som berörs *sammantaget* blir så bra som möjligt).
-

Vad är det som ska maximeras? Vad består nyttan av?

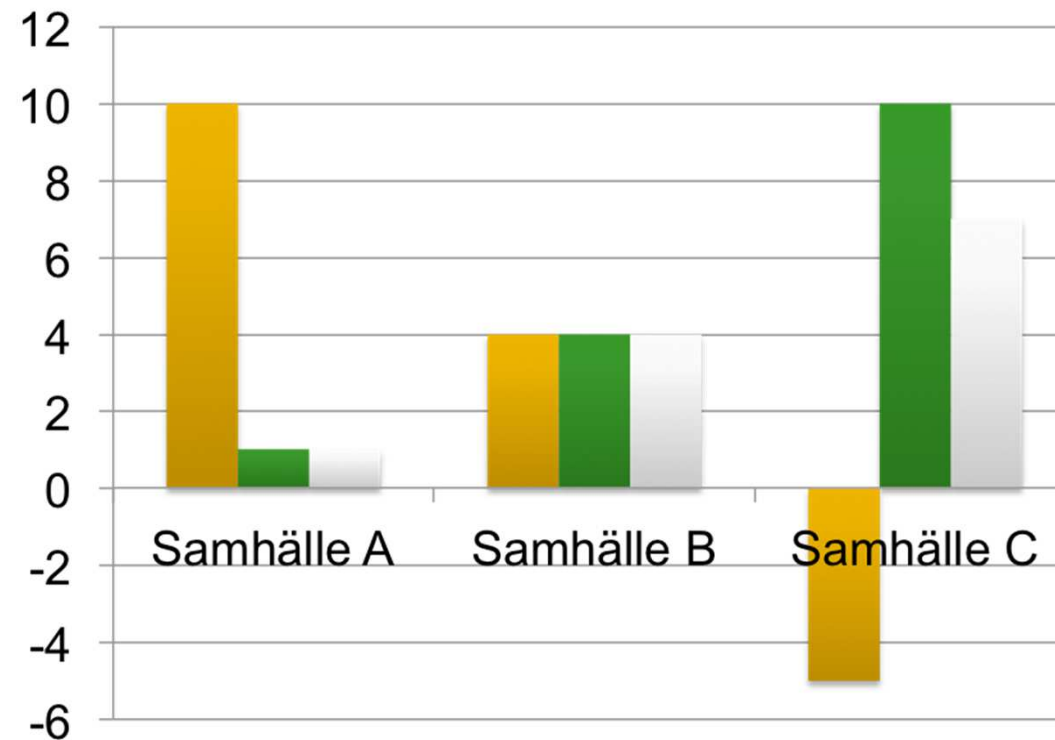
- Olika varianter på utilitaristiska teorier:
 - Lycka?
 - Preferenser?
 - Välfärd?
-

Utilitarismens styrka:

- Intuitiv förnuftsmässig rimlighet.
 - Opartiskhetskravet. Undviker godtycke (rasism, sexism). Den är inte heller egoistisk: min lycka är lika mycket värd som din.
 - Den har en tilltalande teoretisk enkelhet.
 - I någon mening en tydlig måttstock.
-

Problem med U:

- Bortser från fördelningsfrågor och rättvisefrågor:

Lika bra?

Forts. problem med U:

- Opersonlig och (för) krävande teori.
 - Kontraintuitiv (Rätt med tortyr av oskyldig?
Rätt att straffa en oskyldig?)
 - Lyckomonster
-

2:a svaret: Handla i enlighet med plikten!

- Vissa handlingar är absolut förbjudna (att bryta mot en plikt), t ex att döda, ljuga, använda andra som medel (även om det skulle ge bäst konsekvenser).
 - Dessa förbud är kategoriska – dvs. inte villkorade på andra målsättningar.
 - Plikterna är absoluta. Inga undantag.
 - En liknande teori är rättighetsetiken, som utgår från att handlingar som innebär att någons rättighet kränks är förbjudna.
-

Vilka plikter finns?

Klassiska uppfattningar:

- Aldrig mörda.
 - Aldrig ljuga.
 - Aldrig bryta löften.
 - Aldrig behandla andra människor endast som medel/verktyg, utan också som ”mål i sig själva”.
-

Plikter är kategoriska

- Moraliska plikter är kategoriska, de är inte villkorade av andra målsättningar.

(1) Ljug inte, om du vill bli omtyckt. (Villkorat)
(2) Ljug inte! (Kategoriskt)
- Vi har inte plikter för att vi vill uppnå något annat, utan plikterna föreligger oavsett vad vi vill eller önskar.

Immanuel Kant, tysk 1700-tals filosof

- Konsekvenserna av en handling är ointressanta! Det som räknas är vilken avsikt som ligger till grund för handlingen.
 - Handlungsregler skall kunna *universaliseras*; man ska kunna tänka sig att alla agerar likadant i samma situation.
-

Kants kategoriska imperativ

"Handla enbart i enlighet med den maxim som du samtidigt kan vilja upphöja till en allmän lag".

Exempel:

Jag funderar på att låna pengar av en vän och bestämmer mig för att lova att betala igen fast jag inte har tänkt göra det. Då testar jag handlingsregeln "behöver man pengar kan man lova falskt att betala igen". Denna regel kan inte unviärsaliseras eftersom den skulle urholka hela löftesinstitutionen.

Problem med pliktetiken

- Moraliska dilemman – när plikter hamnar i konflikt. (Lösning med restplikter?)
 - Hur vet vi vilka plikter vi har? Det kategoriska imperativet ger ingen vägledning när det gäller att specificera under vilken beskrivning en handling skall testas. Vilken specifik regel motsvarar handlingen?
-

3:e svaret: Handla som en dygdig person skulle gjort!

■ Dygdetiken (Aristoteles, antiken)

- ❑ Fokus på karaktärsdrag snarare än handling.
 - ❑ En handling är rätt om den är sådan att en dygdig person skulle utföra den.
 - ❑ Dygder är karaktärsdrag som man kan lära sig. T. ex Mod, visdom, rättfärdighet, självbehärskning.
 - ❑ Enligt Aristoteles är dygden en medelväg mellan två extremer. T ex mod, som ligger mellan extremerna feghet och dumdristighet.
 - ❑ Dygder får oss att "blomstra", vi behöver dem för att leva ett gott liv!
-

Problem med dygdetiken

- Vilka är dygderna, och hur ska de rangordnas i ett dilemma? Ska man vara snäll eller ärlig, t ex?
 - Hur kan vi få vägledning i vårt handlande med hjälp av dygdetik – hur ska vi veta hur en dygdig person skulle agera? Hur vet vi vem som är dygdig?
 - Utför en dygdig person handlingen x för att den är rätt, eller blir x rätt därför att den dygdige utför den?
-

Tre olika vägar: vågen, staketet och kompassen

- Konsekvensetik: konsekvenserna av en handling bestämmer om handlingen är rätt eller fel! (Ex utilitarism)
 - Deontologi (Pliktetik): vissa handlingar är absolut förbjudna. Kategoriska förbud och absoluta plikter. (Liknande teori – rättighetsetik.)
 - Dygdetiken: en handling är rätt om den är sådan att en dygdig person skulle utföra den. Inga regler! Handla dygdigt genom övning.
-

Varför bör man inte ljuga?

- Det maximerar inte nyttan! (Utilitaristen)
 - Det går emot den moraliska lagen!
(Kantianen – pliktetiker)
 - Det är oärligt! (Dygdetikern)
-

Kontraktsteorier

- Brittiske 1600-tals filosofen Thomas Hobbes om naturtillståndet som ett "allas krig mot alla".
 - John Rawls *A Theory of Justice* (1971) om hur ett rättvist samhälle organiseras utifrån ett hypotetiskt samhällskontrakt.
 - Utgår från ett tankeexperiment: ursprungspositionen där individer får välja hur samhället ska se ut. Valet görs bakom en okunnighetsslöja som gör att individerna inte känner till vem de kommer att vara i samhället. Rationella människor kommer fram till dessa principer:
-

Två rättvisepprinciper:

- Var och en ska ha vissa grundläggande rättigheter: rätt att rösta, rätt att ställa upp som kandidat i val, yttrande-, mötes- och religionsfrihet samt rätten att äga personliga tillhörigheter och att inte bli godtyckligt arresterad. Alla ska ha dessa rättigheter i så stor omfattning som är förenligt med principen om lika fri- och rättigheter för alla. Detta är något som alla har intresse av och som de därför, enligt Rawls, kommer att enas om.
 - Samhällets resurser ska fördelas på ett sådant sätt att ojämlikhet inte kan accepteras annat än när den är till nytta för de sämst ställda.
-

Kritik

- *Hypotetiskt* kontrakt – vad har det för kraft?
 - Mänsklig rationalitet – Rawls agenter är riskaversiva. (Den som är sämst ställd får det så bra som möjligt.) Kräver rationaliteten denna försiktighet?
 - Opartiskheten i termer av okunnighetsslöjan – om vi inte känner till något om oss själva, vad kan vi då veta om andra?
-

-Case 1 -

Antag att en trasig järnvägsvagn kommer rullande utför en sluttning. Fem studenter står och diskuterar på rälsen längre fram. Du står vid en spak som kan få vagnen att växla in på ett annat spår, men där står en annan student. Du vet inget om personerna, du kan inte stoppa vagnen, du kan inte påkalla deras uppmärksamhet. Gör du ingenting dör fem personer, drar du i spaken dör en person...

Bör du dra i spaken?

Vilket var ditt spontana svar?

Hur svarar en utilitarist?

En pliktetiker?

En dygdetiker?

Sammanfattning

- Argumentationsanalys: tes, argument, motargument, hållbarhet och relevans.
 - Etiska teorier: Konsekventialism, deontologi och dygdetik.
 - Kontraktsteorier
 - Diskussionsfrågor...
-

Tack!

Lycka till med skrivandet!

heleneh@kth.se
